

I. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 341.13

Глинська Наталія Валеріївна – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5835-3798>

DOI: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2025.3-4/16-36>

Типологія пріоритезації у кримінальному провадженні

Стаття присвячена комплексному дослідженню типології пріоритезації у кримінальному провадженні (ПКП), що набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної агресії та колосального навантаження на систему кримінальної юстиції.

Метою статті є розроблення теоретичних засад типології ПКП, виокремлення її ключових видів та їх ґрунтовна характеристика. Застосовуючи сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, зокрема системного, порівняльно-правового, формально-логічного, автор обґрунтовує необхідність розмежування двох основних типів пріоритезації: матеріальної та процедурної. Матеріальна ПКП розглядається як ранжування засадничих чи статутних елементів кримінальної процедури, тоді як процедурна ПКП орієнтована на оптимізацію алгоритмізація порядку вчинення певних процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. У контексті типології ПКП за суб'єктом наголошується на необхідності поряд із традиційними законодавчим та правозастосовним рівнями з урахуванням ролі, котру виконує Верховний Суд як вищий судовий орган у загальному механізмі формування пріоритетів у кримінальному провадженні, виділяти судовий рівень ПКП. Автор розглядає проблемні питання у площині забезпечення єдності судової практики.

Доводиться переважно імпліцитний характер нормативного встановлення пріоритетів у кримінальному провадженні. Ілюструється багатогранність нормативних засобів ранжування елементів кримінальної процедури, виділено низку правил такого ранжування. Акцентується, що за характером критеріїв ПКП може бути формальною та неформальною. На завершення типологізації ПКП в залежності від її рівнів авто виділяє 2 зрізи: вертикальний (пріоритезація в одному кримінальному провадженні) та горизонтальний (ранжування вже самих проваджень з точки зору їх пріоритетності, першості).

Доводиться, що науково обґрунтована типологізація ПКП має важливе теоретичне та практичне значення для підвищення ефективності кримінального провадження, забезпечення балансу між публічними та приватними інтересами, ефективного розподілу ресурсів органів кримінальної юстиції, а також для адаптації національного законодавства до європейських стандартів. Водночас потрібні подальші ґрунтовні дослідження феномену ПКП.

Ключові слова: кримінальне провадження, пріоритезація, пріоритети, кримінальна процедура, процесуальна економія, ефективність кримінальної процесуальної діяльності, єдність судової практики.

Вступ

Становлення України як правової держави, інтеграція до європейського правового простору та, особливо, виклики, пов'язані з повномасштабною агресією, висувають перед системою кримінальної юстиції нові, надзвичайно складні завдання. В умовах обмежених ресурсів та колосального обсягу кримінальних проваджень, що потребують розслідування, ефективність кримінального процесу безпосередньо залежить від здатності держави та її правоохоронних органів адекватно визначати та забезпечувати пріоритети.

Саме тому наукове осмислення та впровадження механізмів пріоритезації у кримінальному провадженні (далі – ПКП) набуває особливої актуальності. У попередньому дослідженні «Пріоритезація у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, ключові аспекти та виміри» (Глинська, 2025) автором цієї публікації було визначено сутність, мету та роль ПКП як елемента системи управління кримінальною юстицією¹. Для подальшого вдосконалення цього феномену необхідним є розроблення його теоретичних засад, зокрема, типології. Без чіткого моделювання видів ПКП та розуміння механізмів їх взаємодії, практична реалізація цього підходу може бути неефективною, а іноді й контрпродуктивною.

Актуальність дослідження типології ПКП обумовлена кількома факторами. По-перше, як вже позначалось, поточна ситуація в Україні, пов'язана з веденням воєнних дій, призвела до значного збільшення кількості кримінальних проваджень, особливо щодо воєнних злочинів та злочинів проти національної безпеки.

Ефективне розслідування цих справ потребує не лише залучення значних ресурсів, але й чіткого визначення пріоритетів, щоб забезпечити справедливість та притягнення винних до відповідальності, а також належну фіксацію доказів. Складні реалії змушують переглянути сформовані підходи до побудови та функціонування системи кримінального провадження, спонукають до відшукування найефективніших, атож пріоритетних, з усіх можливих варіантів засобів подолання тих чинників, які перешкоджають досягненню мети кримінального процесу у вигляді справедливого та своєчасного вирішення кримінально-правового конфлікту. Яскраво ілюструє кореляцію економічного виміру «пропускної можливості» ресурсів органів розслідування з правими стандартами слова колишньої Голови Консультативної місії ЄС в Україні Жоель Ваштер: «Як ви знаєте, з тими обмеженими ресурсами і часом, які у нас є, розв'язати усі злочини неможливо» (Eurapol, 2017 р.; Гюльмагомедов, Гарафонова, 2024, с. 26).

По-друге, сучасний кримінальний процес все більше орієнтується на відновне правосуддя та захист прав потерпілих. Це вимагає включення до системи ПКП критеріїв, що стосуються ступеня завданої шкоди, вразливості потерпілих та можливості її відшкодування. Типологізація ПКП дозволить враховувати ці аспекти та виділяти провадження, де необхідне першочергове вжиття заходів щодо захисту прав потерпілих.

По-третє, міжнародний досвід свідчить про успішне застосування механізмів пріоритезації у кримінальній юстиції для боротьби з організованою злочинністю, корупцією та іншими тяж-

¹ Було встановлено, що ПКП – це обумовлений сукупністю соціально-правових чинників та здійснюваний на підставі певної сукупності соціально адекватних критеріїв процес ранжування засобів кримінального провадження з метою підвищення ефективності вирішення його завдань. В певному сенсі ПКП – це цілеспрямований процес виділення найбільш значущих кримінальних проваджень або процесуальних дій, що потребують першочергового вирішення та реалізації, з метою ефективного розподілу ресурсів та забезпечення досягнення завдань кримінального провадження (Глинська, 2025, с. 97).

кими злочинами. Розроблення типології ПКП дозволить адаптувати цей досвід до українських реалій та інтегрувати його у вітчизняне законодавство, що відповідає стратегічним цілям України щодо євроатлантичної інтеграції.

По-четверте, тенденція об'єктивної зміни пріоритетів у кримінальній процедурі у воєнний час (зміщення акцентів в бік суспільних інтересів), що знайшло відображення у суттєвому коригуванні Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), таїть ризик перебільшення обмеження основних процесуальних гарантій учасників процесу та появу суттєвого дисбалансу з ухилом на забезпечення публічного інтересу в кримінальному процесуальному законодавстві. Позначене вимагає доктринального осмислення з метою формулювання компенсаторних механізмів, упереджуючи звернення до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) з приводу порушення нашою державою конвенційних прав та свобод людини.

На основі вищевикладеного, дослідження типології ПКП має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення для вдосконалення всієї системи кримінальної юстиції України, її адаптації до сучасних викликів та забезпечення ефективного захисту прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Відмітимо, що питання пріоритезації здебільшого висвітлювались в економічній і технічній літературі. Щодо юридичних наукових розвідок, то ця проблематика піднімалась у контексті як загальних методологічних питань кримінальної процедури (як то: вирішення конфлікту інтересів у кримінальному провадженні (Тітко, 2015; Духенюк, 2023), пошуку критеріїв визначення пріоритетності між формою та змістом у кримінальному провадженні, зокрема, через визначення місця дотримання належної правової процедури у загальній системі завдань провадження) (Глинська та ін., 2016; Михайленко, 2020; Новожилов, 2019); так

і фрагментарно, зокрема в аспекті розставлення пріоритетів у діяльності органів прокуратури (Берлач, 2023) та досудового розслідування (Гюльмагомедов, 2023), впровадження в кримінальному процесі принципу пріоритетності цифрової форми (Глинська, 2023), застосування пріоритетних технологій та штучного інтелекту у розслідуванні та доказуванні воєнних злочинів (Shepitko et al., 2024; Погорецький, 2023); пріоритезації оперативних завдань над процесуальними (Гарницька, Соколовський, 2025); розширення випадків пріоритетності письмової форми касаційного провадження в кримінальному процесі (Лобойко, Глинська, 2018) та ін. Першою цілісною науковою розвідкою проблематики ПКП є публікація члена авторського колективу однойменного фундаментального дослідження М.І. Пашковського (Пашковський, 2022). Однак підхід до проблеми оптимізації царини кримінального провадження крізь призму пріоритезації у науковій літературі не висвітлювався. Попри очевидну важливість, у сучасній науковій доктрині питання як взагалі ПКП, так і суто типологізації залишаються малодослідженими. Більшість наукових праць сучасних дослідників, пов'язаних з кримінальним провадженням, фокусуються на окремих його аспектах, не охоплюючи ПКП як цілісний, структурований феномен.

Варто підкреслити, що інтелектуальне підґрунтя запропонованої типології пріоритезації вже було підготовлене у працях М.А. Погорецького: від доктрини кримінальнопроцесуальних гарантій як ієрархії цінностей і засобів захисту (Погорецький, 2014, с. 1–23) та нової концепції доказування, зорієнтованої на змішану модель процесу й процесуальну економію (Погорецький, 2015а, с. 63–79), через осмислення початку досудового розслідування як вузла «черговості» дій і рішень (Погорецький, 2015b, с. 93–103), до операціоналізації проміжних стандартів переконання – «обґрунтованої підозри» та «достатньої підстави» (Погорецький, Міцкан, 2019а,

с. 37–49; Погорецький, Міцкан, 2019b, с. 31–42), європеїзації критеріїв допустимості (Погорецький, Лисаченко, 2022, с. 20–34) й інтеграції цифрових технологій у документування воєнних злочинів (Погорецький, 2023, с. 84–102); у цьому контексті системно вибудовується й гарантія на ефективну правову допомогу як інструмент підтримання балансу між публічним і приватним інтересами (Погорецький, Саленко, 2020, с. 180–187), а також дано інституційну оцінку трансформацій КПК за десятиліття (Погорецький, 2022, с. 72–90), що разом задає нормативно-ціннісну та процесуальну конструкцію для пріоритизації у кримінальному провадженні.

Метою дослідження є формулювання основних положень, що характеризують типологію пріоритизації у кримінальному провадженні, виокремлення та характеристика її загальних критеріїв. Це дозволить не лише систематизувати знання про цей феномен, але й створити теоретичну основу для розроблення практичних рекомендацій щодо вирішення потенційних правових конфліктних ситуацій у діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Виклад основного матеріалу

Необхідною умовою проведення ґрунтовної наукової розвідки питань ППК є розробка типології об'єкту дослідження чи, простими словами, виділення рівнів та видів ППК.

Типологізація ППК – це процес класифікації та систематизації різних рівнів, методів, механізмів або ж критеріїв, які використовуються для визначення пріоритетів у кримінальному провадженні. Вона допомагає зрозуміти, які існують підходи до пріоритизації, їхні переваги та недоліки, а також, як їх можна ефективно застосовувати в різних ситуаціях для оптимізації кримінальної процесуальної діяльності¹. В різних сферах соціальної діяльності існує безліч різних підходів до типологізації пріоритизації, які можуть базуватися на різних критеріях². Звичайно у кримінальному провадженні типологізація пріоритизації має свої особливості, зумовлені специфікою цієї сфери діяльності.

Описати всі ситуації конкурентності в царині кримінального провадження (адже саме такі ситуації є поштовхом для надання чомусь переваги, пріоритету) є складним та принципово непотрібним. Тож у спосіб виділення певних видів та рівнів ППК на підставі конкретних критеріїв спробуємо змодельовати схему для зручного розгляду однойменної проблематики.

З урахуванням характеру об'єкта ППК (тих елементів, серед яких слід проводити ранжування) слід розрізнити *матеріальну* та *процедурну* ППК.

Нагадаємо, що об'єктом є те, на що спрямована практична й пізнавальна діяльність суб'єктів. З огляду на функ-

¹ Типологізація як методологічний підхід у контексті пріоритизації дозволяє систематизувати знання, впорядкувати інформацію про різні способи пріоритизації, обрати оптимальний з них, найбільш підходящий метод для конкретної ситуації, враховуючи її особливості та цілі; забезпечує ефективне використання ресурсів: «правильна» пріоритизація дозволяє зосередитися на найбільш важливих завданнях та ефективно використовувати обмежені ресурси, такі як час, бюджет та людські ресурси; обґрунтована пріоритизація сприяє прийняттю більш зважених та об'єктивних управлінських та законодавчих рішень, зменшуючи вплив суб'єктивних факторів.

² Ось деякі з них. За кількістю критеріїв: одномірні (використовується один критерій для визначення пріоритетів) та багатомірні (враховується кілька критеріїв, кожен з яких може мати свою вагу) пріоритизації; за методом оцінювання: якісна (ґрунтується на експертних оцінках та суб'єктивному аналізі) та кількісна пріоритизації (використовує числові дані та статистичні методи для визначення пріоритетів); за часовим горизонтом: короткострокова (орієнтована на вирішення термінових завдань та досягнення швидких результатів) та довгострокова (спрямована на досягнення стратегічних цілей та забезпечення довгострокового успіху) пріоритизації та ін. Також вид пріоритизації може залежати від методу, що використовується. Прикладами останніх є, зокрема, метод експертних оцінок: група експертів оцінює важливість різних завдань або проектів; метод зважених балів: кожному критерію присвоюється вага, а потім оцінюється кожен варіант за цими критеріями; метод аналізу ієрархій: складний метод, який дозволяє враховувати ієрархічну структуру цілей та критеріїв; метод Парето: використовується для виявлення 20% зусиль, які дають 80% результату та ін.

ційний аспект ПКП таким об'єктом виступають усі засоби кримінальної процесуальної діяльності, котрі виражають її активний діяльнісний динамічний аспект. У широкому розумінні засобами кримінального провадження є все те, за допомогою чого забезпечується отримання його результату (Нор та ін., 2020, с. 435). При цьому такі засоби чи інструментарій кримінального провадження, правила й умови його застосування може бути встановлено виключно у кримінальному процесуальному законодавстві. Вказані засоби залежно від їх ролі у загальному механізмі правового регулювання кримінальної процесуальної діяльності мають як *загальний регулятивний характер (засадничі та статусні елементи предмета кримінального процесуального регулювання*¹, як то завдання, засади, правовий статус учасників кримінального провадження, нормативні правила доказування та ін.), так і *суто рушійний (чи процедурний) характер (сам порядок здійснення провадження, набір процедур та їх черговість)*. Більш того зазначені види засобів кримінальної процесуальної діяльності фактично співвідносяться між собою як матеріальні та процесуальні².

З огляду на викладене та з урахуванням об'єктивності існування конкуренції серед усіх засобів кримінальної процесуальної діяльності видається логічним виділення й однойменних різновидів ПКП – матеріальної та процедурної.

Матеріальна ПКП передбачає певне ієрархування, ранжування засадни-

чих чи статутних елементів, від чого залежить результативність процесу. Так, наприклад композиція статті 2 КПК свідчить про ієрархічну побудову завдань кримінального провадження, во главу кута якої поставлено захисту особи від кримінального правопорушення. У такий спосіб визначено пріоритетність приватних інтересів у кримінальному судочинстві, що цілком відповідає концепції верховенства права. До прикладів матеріальної пріоритетизації на нормативному рівні також належить правило щодо пріоритету міжнародного договору перед нормами КПК у разі суперечності (ч. 4 ст. 9 КПК), наділення вимоги верховенства права статусом найвищого рівня серед усіх засадничих положень кримінального провадження, здійснення правосуддя виключно судом (ст. 30 КПК), ранжування підслідності за правилами, встановленими статтею 216 КПК, встановлення переваги кримінальних процесуальних норм при розгляді цивільного позову у кримінальному провадженні та можливості застосування норм Цивільного процесуального кодексу України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства, лише у разі, якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом не врегульовані в КПК (ч. 5. ст. 128 КПК) та ін.

Суто процедурна ПКП зводиться до певного упорядкування, алгоритмізації порядку здійснення кримінальної процесуальної діяльності та може бути розглянута у широкому зрізі – як законо-

¹ Тут ми використовуємо термінологію Т. О. Лоскутова, котрий у контексті градації елементів предмету кримінального процесуального регулювання, на наш погляд доречно позначив «засадничими» ті елементи, що відображають призначення кримінального провадження та його основоположні ідеї, принципи, завдання, а «статусними» ті з них, які розкривають зміст правового статусу (юридичного становища) учасників кримінального провадження, «процедурними», які відображають порядок здійснення кримінального провадження (Лоскутов, 2016, с. 153–157).

² Дотично нагадаємо, що традиційно в загальній правовій доктрині кореляцію між матеріальними та процесуальними нормами вбачають не стільки в їх приналежності до відповідно матеріальної чи процесуальної галузі права, скільки в тому, що перші встановлюють сам варіант поведінки шляхом гарантування прав, закріплення обов'язків чи заборон, процесуальні – вказують на послідовність дій з їх втілення у життя, розкривають процедуру реалізації можливої або належної поведінки. При цьому «процесуальні норми, до речі, також можуть визначати права та обов'язки, хоча порядок реалізації цих прав та обов'язків може передбачатися іншими процедурними правовими приписами. Тому немає абсолютної межі між матеріальними та процесуальними правовими приписами: процесуальні норми за наявності встановленого законодавством порядку їх реалізації мають розглядатися як матеріальні правові приписи щодо правових приписів, які встановлюють порядок їх реалізації (Уварова, 2012, с. 3–4). Набір прав – процедура їх реалізації»

мірність побудови всього кримінального провадження, послідовність його стадій, етапів, та у вузькому значенні – як алгоритмізація порядку вчинення певних процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень чи їх комплексу – структурних одиниць, за допомогою який здійснюється кримінальний процес¹. Розгорнута типологія пріоритизації працює лише тоді, коли її процедурна логіка підперта доктриною гарантій і проміжними стандартами переконання: пріоритет цінностей і процесуальних засобів формує каркас рішень (Погорецький, 2014, с. 1–23), концепція доказування задає послідовність і «вагу» ключових дій (Погорецький, 2015а, с. 63–79), а старт досудового розслідування окреслює реальну черговість процесуальних рішень (Погорецький, 2015b, с. 93–103). Практична селекція між заходами спирається на стандарти «обґрунтованої підозри» та «достатньої підстави» (Погорецький, Міцкан, 2019а, с. 37–49; 2019b, с. 31–42), тоді як європейські критерії допустимості задають межі як матеріальної, так і процедурної пріоритизації (Погорецький, Лисаченко, 2022, с. 20–34). Умовою збереження балансу виступає гарантія ефективної правової допомоги (Погорецький, Саленко, 2020, с. 180–187), а інституційна оцінка змін КПК дозволяє верифікувати наслідки таких пріоритетів для всієї процедури (Погорецький, 2022, с. 72–90).

2) За суб'єктом можна виділити такі рівні КПК: *законодавчий, правозастосовний та судовий*.

Нагадаємо, що традиційно правове регулювання кримінальних процесуальних відносин спирається на 2 рівні – *законодавчий та правозастосовний*.

Відповідно й розставляння пріоритетів, перш за все, відбувається на законодавчому рівні як ключовому етапі процесу правового регулювання кримінальних процесуальних відносин. Реалізуються ж встановлені законодавцем пріоритети на правозастосовному рівні саме під час ухвалення процесуальних рішень та вчиненні процесуальних дій суб'єктами кримінального провадження в межах їх компетенції з урахуванням специфіки конкретної правової ситуації. «Якщо в процесі нормотворчості створюються норми права, що містять загальні правила поведінки, то застосування норм права продовжує правове регулювання, розпочате нормотворчістю, на рівні конкретних життєвих ситуацій» (Козюбра та ін., 2015, с. 236). Так, наприклад, якщо законодавець встановлює певний набір процесуальних рішень, що є обов'язковими для їх ухвалення в кожному провадженні, правозастосовник, реалізуючи надані дискреційні повноваження, сам регулює як черговість їх прийняття, так і суто їх характер. Так, наприклад, законодавець задає лише модель правової ситуації, у якій пріоритетним є застосування не ординарного, а особливо-го порядку, втім остаточно така модель співвідноситься із фактичними даними конкретної ситуації, та визначається чи є тут пріоритетною диференційована процедура.

Водночас сучасна правова реальність не дозволяє обмежитись лише вказаними рівнями, обходячи роль, котру виконує Верховний Суд як вищий судовий орган у загальному механізмі формування пріоритетів у кримінальному провадженні.

Судовий рівень КПК. З огляду на те, що у державах континентального

¹ Наприклад, системний аналіз норм кримінального процесуального законодавства свідчить про те, що дії, які охоплюються змістом «здійснення повідомлення про підозру» у разі, якщо підставою для такого повідомлення є наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України), виконуються у такій послідовності і в такі строки: складання письмового повідомлення про підозру (строки законом не визначені); *вручення письмового повідомлення про підозру*, яке здійснюють в день його складання (за винятком випадків, коли вручення повідомлення про підозру в «ординарному» порядку є неможливим); внесення слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань дати та часу повідомлення про підозру, правової кваліфікації кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність (здійснюється невідкладно після вручення особі повідомлення про підозру).

права, до яких належить і Україна, в умовах стрімкого розвитку права, насиченості оцінними поняттями та необхідності його «коректного» застосування відповідно до умов сучасної правової дійсності посилюється значення судової практики як визначального орієнтира щодо тлумачення норм закону та усунення законодавчих прогалин, видається можливим говорити про *правозастосовний розсуд в межах не тільки закону, а й судової практики*. Операційно судова дискреція вмикається як «тонкий шар» пріоритетизації: саме суддя за конкретних обставин ранжує конкуруючі цінності (публічну безпеку й права особи), визначає пропційність втручання та обирає найменш обтяжливий процесуальний інструмент; водночас її межі мають бути чітко окреслені мотивацією рішення і контрольовані на касаційному рівні, інакше дискреція перетворюється на чинник зловживань (Погорецький, 2013, с. 615–618). Узагальнене доктринальне розуміння «розсуду судді» та «судової дискреції» як легітимного, але нормативно обмеженого простору вибору, запропоноване в енциклопедичній статті, дає методологічні орієнтири для коректного «перекладу» дискреції у правила пріоритетизації в конкретних провадженнях (Погорецький, ХотинськаНор, 2020, с. 868–869).

Оскільки проблематика судової правотворчості є предметом окремого дослідження, лише констатуємо об'єктивність *правоутворювальної ролі* судової практики в її вузькому розумінні як певних правоположень (правових позицій) які створюються вищим судовим органом на національному рівні. В цьому сенсі не можна переоцінити роль ВС у вре-

гулюванні кримінальних процесуальних відносин. Попри те, що здійснення вищим національним судовим органом правосуддя, перш за все, має на меті перевірку правильності вирішення правових питань у судових рішеннях і в такий спосіб забезпечення справедливого судового розгляду, втім у контексті єдності судової практики такі рішення є цінними дороговказами у тлумаченні правової норми судом у процесі вирішення спору з метою застосування закону до конкретних правовідносин. Здійснюючи правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як судом першої або апеляційної інстанції, у спосіб ухвалення підсумкових судових рішень в порядку та у формі, що встановлені законом (постанов ВС, що приймаються за результатом розгляду справ у складі палати, об'єднаної палати касаційного суду або ВП ВС) ВС формулює правові висновки, які стають визначальним орієнтиром у правозастосуванні¹.

У контексті судового рівня ПКП на перший план виходить проблематика єдності судової практики як необхідної умови правової визначеності². Відмітимо, що останнім часом непоодинокими стали випадки наявності суперечливих, а іноді й прямо протилежних правових позицій вищого судового органу щодо застосування тих чи інших норм законодавства. Більш того певні застереження у науковців та практиків викликає «обвинувальний ухил» еволюції практики ВС, що проглядається у низці змінених правових позицій щодо оцінки недоліків процесуальної діяльності сторони обвинувачення, як то відхід від сталості сут-

¹ Слід погодитись з думкою Д. Луспеніка про те, що завданням Верховного Суду є не тільки і навіть не стільки вирішення конкретного спору. ВС повинен у передбачений процесуальним законом спосіб (шляхом розгляду конкретного спору та перевірки окремого процесуального судового рішення) витлумачити, як правильно застосовувати норму матеріального права, що була неоднаково застосована судами з тією метою, щоб надалі спрямувати судову практику в єдино правильне русло (Луспенік, 18 грудня 2018).

Доречі Венеціанська комісія й Дирекція з технічного співробітництва Генеральної Дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи у спільному висновку № 588/2010 висловилися про те, що в основі ідеї створення Верховного Суду лежить саме надання ним як найвищим судовим органом загального тлумачення законодавства і в такий спосіб – забезпечення однакового застосування закону всіма судами на території держави (Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія), 2010)

² Більш докладно цієї тематики авторка торкалась разом із О. Шило у монографії (Глинська та ін., 2021, С. 113–187).

тевих порушень як безумовних підстав для скасування процесуальних рішень, запровадження обов'язковості констатації впливу конкретних порушень (зокрема й тих що визнані законодавцем суттєвими) на права і свободи підозрюваного, обвинуваченого, загальну справедливість судового розгляду тощо¹.

Звісно порушені питання є темою окремого дослідження. В аспекті ж забезпечення правильної судової ПКП ВС вкажімо, що судова практика не змінює, а лише уточнює норми закону, конкретизує їх зміст. Попри необхідність «прилаштування» закону до реалій спроби гнучкого підходу до тлумачення категоричних законодавчих приписів підриває імперативний характер правових норм і суперечить вимозі законності у правовій державі, що може призвести до правової невизначеності та вибіркового правосуддя. З іншого боку, враховуючи сучасний соціально-політичний кон-

текст, зокрема умови воєнного стану, ВС як суд права, здійснюючи правосуддя стикається з низькою проблемних питань правового регулювання, що вимагають більш гнучкого підходу адаптивно до умов сьогодення, від чого безпосередньо залежить оперативність кримінального провадження, своєчасне притягнення до відповідальності осіб, що скоїли воєнні злочини. Це вимагає певного корегування кримінального процесуального законодавства у бік запровадження більш гнучких механізмів, що дозволить більш ефективно здійснювати кримінальне переслідування, та разом із тим не підриватиме основоположні гарантії судочинства й упереджуватиме перспективу скасування прийнятих судових рішень. порушення концепції належної правової процедури (due process).²

Наостанок розгляду порушеної проблематики вкажімо, що актуальними

¹ Зокрема, як зазначають О. Кучинська та О. Щиголь, аналізуючи тенденції розвитку правових позицій ВС, значна кількість питань щодо застосування норм КПК України, які протягом тривалого часу тлумачилися на користь сторони захисту, були переглянуті ВС з формуванням нових підходів або конкретизацією попередніх. Унаслідок зміни правових позицій окремі недоліки процесуальної діяльності сторони обвинувачення більше не визнаються істотними порушеннями КПК України, що також позбавляє сторону захисту можливості апелювати до них. Зазначене звісно сприяє захисту потерпілих, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, притягненню осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, до відповідальності, що є особливо важливим в умовах воєнного стану. Водночас поступове розширення кола «неістотних» порушень норм кримінального процесуального закону, зважаючи на відсутність чітких стандартизованих критеріїв, здатне створити невизначеність у правозастосуванні. Попри негативний вплив на дотримання кримінальної процесуальної форми, що можуть мати окремі порушення, їх оцінка не здійснюватиметься судом з огляду на неістотність (відсутність потреби дослідження обставин, які змістовно не здатні вплинути на результат судового розгляду) (Кучинська, Щиголь, 2024).

² Так наприклад, в судовій практиці відсутньою виявилась єдність підходів щодо такої дилеми, як визначення підсудності до та після початку судового розгляду. Пункт 1 ч. 1 ст. 34 КПК України передбачає, що кримінальне провадження передається на розгляд іншого суду, якщо до початку судового розгляду виявилося, що воно надійшло до суду з порушенням правил підсудності. Якщо ж таке порушення, як помилкове визначення територіальної юрисдикції виявляється після початку судового розгляду, це не може бути підставою для передачі кримінального провадження до іншого суду та не може свідчити про порушення права засудженого на розгляд справи законним складом суду (Постанова ККС ВС, 2020). Схожої думки дотримувалася і колегія суддів Трьої судової палати ККС Верховного Суду у своєму рішенні від 17 липня 2024 року у справі № 199/7836/23 (провадження № 51–1003 км 24) (Постанова ККС ВС, 2024). Водночас об'єднана палата ККС Верховного Суду за результатами розгляду справи № 357/10207/21 резюмувала, що у разі виявлення обставин, що можуть вплинути на визначення підсудності, після початку судового розгляду продовження розгляду справи судом, який розпочав такий розгляд, не становить «порушення правила підсудності», зазначеного в п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України, і не є підставою для скасування судових рішень. Визначення підсудності може не бути очевидним до початку розгляду, оскільки, в залежності від характеру і складності обвинувачення, значною мірою залежить не лише від тлумачення застосовного національного законодавства, а й від встановлення фактів. Виявлення певних обставин під час розгляду справи або зміна позиції сторін можуть зумовити ситуацію, коли первісне визначення підсудності може виявитися помилковим» (Постанова ОП ККС ВС (а), 2025). Причому формулювання цього висновку щодо застосування норми права стало для Верховного Суду складним завданням. Це підтверджується тим, що троє суддів висловили окрему розбіжну думку, яка за своєю суттю є протилежною ухваленому рішення та резюмували: розгляд кримінального провадження, здійснений місцевим судом з порушенням правил підсудності, за приписами п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та підставою

у контексті регулятивної ролі практики ВС видаються питаннями ієрархії правових позицій вищого судового органу (Глинська та ін., 2021); дії правових позицій в часі: а саме чи мають вони ретроспективну дію (Скрипник, 2022; Скрипник, 2024).

На жаль на сьогодні можна констатувати певну невизначеність з цих питань, що відкриває простір для вибіркового застосування судового тлумачення у справах, а тож негативно позначається на правовій визначеності.

3. За характером унормування пріоритетів ПКП може бути прямою (експліцитною) чи непрямою (імпліцитною).

Відразу зазначимо, що аналіз КПК свідчить, що слово «пріоритезація» використовується лише один раз – у частині 2 ст. 328 КПК, котра визначає, що близькі родичі та члени сім'ї обвинуваченого і потерпілого, а також представники засобів масової інформації мають пріоритетне право бути присутніми під час судового засідання.

Водночас для визначення пріоритету (ранжування значимості) одних елементів перед іншими законодавець застосовує не лише однойменне поняття, а й будь-який термін, що окреслює правило про перевагу одного перед іншим. Так, наприклад, нормативне правило щодо пріоритету міжнародного договору перед нормами КПК у разі суперечності (ч. 4 ст. 9 КПК) сформульовано імпера-

тивно – у разі якщо норми цього Кодексу суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України. Таким же є правило пріоритету між конкуруючими в темпоральному сенсі нормами – процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями цього Кодексу, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення (ч. 1 ст. 5 КПК).

Однак не завжди законодавець імперативно визначає пріоритет (перевагу) одного елементу перед іншим, хоча й про це опосередковано (імпліцитно) свідчить *ad hoc* конкретизація унормованих критеріїв для обрання того чи іншого варіанту правової поведінки.¹

Правила встановлення пріоритетів

Ілюстрація імпліцитної ПКП логічно обумовлює необхідність виділити основні нормативні механізми чи правила вирішення можливих конкуренцій та конфліктів в царині кримінального провадження змістовного чи суто процедурного характеру. Крізь призму многогранності та різнопорядковості таких конкуренцій до останніх можна віднести, зокрема, наступні положення (правила).

1) Встановлення ієрархії певних елементів кримінальної процесуальної діяльності, як то:

- ієрархія охоронюваних законом цінностей. Відповідно до ч. 1 ст. 8

для скасування судового рішення безвідносно того, на якому етапі судового розгляду було порушено питання про недотримання вказаних правил (Окрема розбіжна думка суддів ВС (б), 2025). Аналогічну позицію аргументовано нами у спільній науковій статті, присвяченій даній проблематиці. Дійсно виходячи з аксіоматичності правила «істотності порушень як безумовної підстави для скасування судового рішення» та відсутності диференціації порушень у царині неправильної підсудності (розподілу їх на «істотні» та «неістотні») у діючого законодавстві, порушення правил підсудності, відповідно до положень п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК України, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та безумовною підставою для скасування судового рішення. Інша річ, чи релевантні ці імперативи потребам, які склалися із початком повномасштабного вторгнення росії на українські терени, через що робота чималої кількості судів із відправлення правосуддя була паралізована, а життя суддів та працівників судів, як і учасників судових проваджень опинилися під загрозою? Як бути, якщо порушення підсудності виявлене у перебігу судового розгляду? (Басиста, 2025).

¹ Наприклад, законодавець визначає умови, за яких вибір має бути зроблений у певний спосіб (у тому числі й формулювання підстав для прийняття процесуальних рішень з використанням оцінних понять («достатні дані», «достатні докази» тощо). Звісно залежно від характеру унормування такі вказівки можуть передбачати різний рівень дискреції при їх конкретизації у практичній діяльності. Тож, в низці випадків при здійсненні кримінального провадження про пріоритети можна висувати виходячи з системно-структурного тлумачення норм кримінального процесуального законодавства та адаптивно до конкретної правової ситуації.

КПК кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч. 1 ст. 8 КПК);

- ієрархія джерел кримінального процесуального законодавства (пріоритет норм міжнародного права перед нормами КПК у разі суперечності (ч. 4 ст. 9 КПК); пріоритет КПК перед іншими законами та нормативно-правовими актами, положення яких стосуються кримінального провадження ч. 3 ст. 9 КПК);

- ієрархія запобіжних заходів (унормування системи запобіжних заходів у спосіб їх розташування з мірою зростання суворості: особисте зобов'язання → особиста порука → застава → домашній арешт → тримання під вартою (ч. 1 ст. 176 КПК);

- компетенційна ієрархія чи правила розподілу компетенцій суб'єктів кримінального провадження. Зокрема, правила підслідності та підсудності; правило пріоритету серед осіб, що здійснюють провадження, наприклад, ієрархія прокурорів різного рівня щодо здійснення повідомлення про підозру окремим категоріям осіб (ст. 482 КПК) чи погодження клопотань слідчого, дізнавача; пріоритет слідчого судді перед прокурором у площині прийняття рішень, що стосуються обмеження прав, свобод та інтересів осіб під час досудового розслідування; пріоритет «спеціалізованого» судді при розподілі повноважень між суддями, наприклад, уповноваженого на здійснення провадження стосовно неповнолітніх¹;

- правила відводу вирішують конкуренцію ролей, які може виконувати учасники в межах одного провадження,

наприклад, якщо прокурор, слідчий, дізнавач, слідчий суддя, суддя або присяжний, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач, експерт, секретар судового засідання були свідками у цьому ж провадженні – пріоритет надається виконанню ними саме цієї функції (§ 6. Відводи).

2) *Пріоритет (формальний та неформальний) вчинення чи обрання з урахуванням принципу пропорційності найменш інтрузивної процесуальної дії чи заходу процесуального примусу з метою вирішення завдань кримінального провадження.*

Дане правило спирається на принцип пропорційності та в низці випадків прямо унормовано в КПК, зокрема у вигляді обов'язку сторони обвинувачення та слідчого судді, суду у відповідному процесуальному рішенні (ініціюючому розгляд питання про обрання запобіжного заходу та в судовому) довести недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, передбаченим статтею 177 КПК (ч. 1 ст. 184 КПК; ч. 1 ст. 196 КПК). Своєю чергою ч. 4 ст. 174 КПК зобов'язує слідчого суддю, суд застосувати найменш обтяжливий спосіб арешту майна, який не призведе до зупинення або надмірного обмеження правомірної підприємницької діяльності особи, або інших наслідків, які суттєво позначаються на інтересах інших осіб.

І хоча КПК не містить «шкали інтрузивності» всіх процесуальних дій офіційних суб'єктів кримінального провадження, втім саме критерій ступеню їх інтрузивності (втручання) до прав та свобод людини як ключовий аспект побудови сучасного кримінального провадження, що ґрунтується на принципах верховенства права, впливає на рівень

¹ Так, частиною 7 ст. 18 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» встановлено правило про «уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх (таким суддею може бути обрана особа із стажем роботи суддею не менш як 10 років, із необхідними професійними та морально-діловими якостями – ч. 6 ст. 18) не звільняються від виконання обов'язків судді відповідної інстанції, але при цьому здійснення ними вказаних повноважень має пріоритетне значення і це слід враховувати при розподілі справ між суддями.

правових гарантій, які повинні бути забезпечені під час вчинення таких дій (зокрема, вчинення відповідної процесуальної дії лише на підставі вмотивованого рішення; судовий контроль)¹.

Звісно процесуальна стратегія сторони обвинувачення обирається та реалізується з перспективою ефективного вирішення всього комплексу завдань провадження, а тож критерії «найменшого втручання в права та свободи» не є вирішальним при наданні пріоритету серед процесуальних дій, що мають бути реалізовані у справі, – а діє лише у комплексі багатофакторної детермінованості, обумовленої необхідністю забезпечення балансу різних законних інтересів. Разом із тим правомірність обрання того чи іншого обмежувального заходу визначається з огляду на принцип пропорційності та необхідності, що

є наріжними каміннями справедливого кримінального провадження: будь-яке втручання у права людини повинно бути пропорційним меті, яку воно переслідує. Тобто, застосовані заходи не повинні бути надмірними порівняно з ціллю. Чим більшим є втручання, тим серйознішими мають бути підстави для його застосування. Втручання у права людини допустиме лише тоді, коли воно є необхідним у демократичному суспільстві для досягнення легітимної мети (наприклад, розкриття тяжкого злочину, захист суспільної безпеки). Вчинення процесуальних дій, що передбачають застосування менш обмежувальних заходів має бути розглянуто в першу чергу².

3) *Пріоритет спеціальної норми перед загальною*

У юридичній науці щодо конкуренції загальних та спеціальних норм йдеться

¹ Умовно можна поділити всі процесуальних дій у кримінальному провадженні за вказаним критерієм на такі категорії:

1. Мінімально інтрузивні процесуальні дії, котрі не передбачають значного втручання у приватне життя особи, її свободу чи майно. Вони застосовуються для вирішення завдань кримінального провадження (для збирання доказової інформації або забезпечення ефективності провадження) без безпосереднього примусу чи обмеження прав. Наприклад, допит свідка (якщо не пов'язаний із примусовим приводом), ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, витребування документів, що не містять конфіденційної інформації, фіксація процесуальних дій (наприклад, ведення протоколу). Як правило, для проведення таких дій достатньо рішення відповідної особи, що її проводить (латентне чи явне).

2. Середньо інтрузивні процесуальні дії, котрі передбачають певне втручання у права та свободи особи, але не є найбільш обмежувальними. Вони можуть стосуватися певних обмежень пересування, доступу до інформації або взаємодії. Наприклад, тимчасовий доступ до речей і документів (якщо інформація не становить захищеної законом таємниці) – особа, у володінні якої знаходяться такі речі й документи, набуває обов'язок надати доступ до певних речей і документів, хоча вона може вжити певних заходів, що унеможливають ознайомлення з ними (сховати, знищити тощо); допит підозрюваного/обвинуваченого (вже є певні обмеження прав та обов'язок з'явитися.; проведення слідчого експерименту – вимагає присутності та іноді певних дій від учасників; відбір зразків для експертизи (наприклад, відбитки пальців, зразки почерку, якщо це не вимагає примусового медичного втручання) та ін. Зазвичай такі процесуальні дії проводяться на підставі рішення офіційної особи, що їх проводить (слідчого, прокурора, судді), в окремих випадках – слідчого судді та може вимагати згоди особи або інших процесуальних гарантій.

3. Високо інтрузивні процесуальні дії (слідчі/процесуальні дії, що обмежують конституційні права) є найбільш обмежувальними та безпосередньо втручаються в основні конституційні права та свободи людини: право на свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов та інших форм зв'язку, недоторканність майна. Наприклад, затримання особи, застосування запобіжних заходів, особливо тримання під вартою; обшук та огляд житла чи іншого володіння особи (якщо він проводиться без згоди або за відсутності власника); примусове вилучення речей і документів, в рамках різних слідчих дій, таких як обшук, огляд, тимчасовий доступ до речей і документів.; негласні слідчі (розшукові) дії (НСРД), як то аудіо-, відеоконтроль особи; нагляд за особою, річчю або місцем; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; контроль за вчиненням злочину (контрольована поставка, оперативна закупка) та ін; примусове відібрання біологічних зразків; примусове поміщення особи до медичного закладу для проведення експертизи. Правовою підставою проведення таких дій, відповідно до Конституції України та КПК України, як правило є судові рішення, або у виняткових випадках затримання без ухвали суду з наступним повідомленням). Це є найвищий рівень судового контролю.

² Ступінь інтрузивності процесуальних дій визначає рівень судового контролю та обґрунтованості, необхідний для їх проведення, забезпечуючи баланс між інтересами держави у розкритті злочинів та захистом прав і свобод особи. Нерідко на практиці виникає необхідність обирати серед суміжних за метою процесу-

про «суперництво» однорівневих правових норм по горизонталі, де спеціальні норми конкретизують зміст загальноправових положень та приймаються з метою досягнення загальною нормою максимальної ефективності, врахування специфічних суспільних відносин, що нею регулюються, а тому спеціальна норма має пріоритет перед загальною (Бойко, 2013). Відповідно одним з усталених загальнотеоретичних підходів для подо-

лання колізій у законодавстві між нормами однакової юридичної сили, є надання переваги спеціальним нормам перед загальними, тобто використання принципу *lex specialis* (спеціальний закон, спеціальна норма), відповідно до якого за розбіжності загального і спеціального закону діє спеціальний закон, а також принципу *lex specialis derogat generali*, суть якого полягає в тому, що спеціальний закон скасовує дію (для даної спра-

альних дій саме ту, що буде найбільш ефективною у конкретній правовій ситуації. Відповідно під час судового розслідування (адже саме на цьому етапі провадження найбільша варіантність обрання стратегії стороною обвинувачення) виникають ситуації, коли необхідно віддати пріоритет певній процесуальній дії з низки формально допустимих законом для сформованої ситуації. Деякі пріоритети у межах даного правила формуються судовою практикою, зокрема стосовно пріоритетності процесуальних дій, які можуть бути способами отримання доказової інформації. Так, наприклад з огляду на те, що збирання доказів не є прямою метою заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема, тимчасового доступу до речей та документів (ст. 159 КПК), судовою практикою запроваджено правило про пріоритетне обрання процесуальних дій, спеціально спрямованих на це, зокрема витребування, отримання речей і документів (ч. ч. 2, 3 ст. 93 КПК).

Як зазначено Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у п. 2.5 «Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження» від 7 лютого 2014 року, при зверненні до суду з клопотаннями про тимчасовий доступ до речей і документів слідчими не виконуються вимоги ч. 2 ст. 93 КПК, згідно з якою сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових дій), витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених цим Кодексом. (Узагальнення судової практики ВССУ, 2014).

Між тим за логікою положень ч. 1 ст. 86, частин 2 та 3 ст. 93 КПК, застосування стороною кримінального провадження такого способу збирання доказів як вилучення речей чи документів (ч. 7 ст. 163 КПК) під час отримання доступу до речей і документів поза спроби витребування в порядку ч. 2 ст. 93 КПК може здійснюватися у випадках, якщо: 1) особа, у володінні якої знаходяться речі або документи, не бажає добровільно передати їх стороні кримінального провадження або є підстави вважати, що вона не здійснить таку передачу добровільно після отримання відповідного запиту чи намагатиметься змінити або знищити відповідні речі або документи; 2) речі та документи згідно зі ст. 162 КПК містять охоронювану законом таємницю і таке вилучення необхідне для досягнення мети застосування цього заходу забезпечення. В інших випадках сторона кримінального провадження може витребувати та отримати речі або документи за умови їх добровільного надання володільцем без застосування процедури, передбаченої главою 15 КПК (Лист ВССУ № 223–559/04–13, 2013, п. 18). Обидві процесуальні дії є способами не примусового збирання доказів, застосовуються, коли відомо, у кого чи де знаходяться такі речі і документи. Водночас процедура витребування та отримання речей і документів в порядку статті 93 КПК є менш формалізованою, відбувається за постановою дізнавача, слідчого, детектива НАБУ, прокурора або за запитом захисника та не передбачає юридичної відповідальності за невиконання вимоги про видачу речей і документів. В той час при здійсненні тимчасового доступу до речей та документів особа, у володінні якої знаходяться такі речі й документи, набуває обов'язок надати доступ до певних речей і документів, хоча вона може вжити певних заходів, що унеможливають ознайомлення з ними (сховати, знищити тощо).

Більш ілюстративною у контексті інтрузивності є потенційна альтернативність певних видів забезпечувальних заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Зокрема, у ст. 159 та п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК передбачено такий захід забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до документів, які знаходяться в операторів та провайдерів телекомунікацій та містять інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалість, зміст (вихідні чи вхідні з'єднання, SMS, MMS тощо), маршрути передавання, а ст.ст. 263 та 268 КПК передбачено такі негласні слідчі (розшукові) дії, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. У П. 2.5. Узагальнення Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження надані критерії розмежування таких дій, що відповідно й слугують орієнтирами для правомірного обрання належної з них в залежності від характеру правової ситуації у кримінальному провадженні (Узагальнення судової практики ВССУ, 2014).

ви) загального закону; спеціальна норма має перевагу над загальною¹.

З огляду на многогранність та різноплановість норм кримінального процесуального закону застосування у практиці кримінального провадження правил *lex specialis* та *lex specialis derogat generali* має різні рівні та наслідки, що потребує окремого ґрунтовного дослідження. У контексті ілюстрації наведемо один приклад з судової практики.

Як відомо у ст. 309 КПК, якою визначаються ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, відсутня вказівка на можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про роз'яснення або відмову у роз'ясненні судового рішення, а ч. 3 цієї статті встановлено заборону на оскарження в апеляційному порядку інших (не зазначених у цій статті) ухвал слідчого судді. Разом з тим, у даному випадку підлягає застосуванню ч. 4 ст. 380 КПК, яка є спеціальною нормою, та закріплює можливість оскарження ухвали про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні, так як згідно приписів ч. 2 ст. 369 КПК ухвали слідчих суддів відносяться до системи судових рішень. Тож ухвала слідчого судді про роз'яснення судового рішення або відмову в його роз'ясненні підлягає апеляційному оскарженню. Такий висновок сформульовано у постанові об'єднаної палати ККС ВС від 18 листопада 2019 року у справі № 367/3068/17 (провадження № 51–8936кмо18). ВС зазначив, що відповідно до частин 1, 4 ст. 380 КПК, якщо судові рішення є незрозумілими, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухва-

люю роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту. Ухвала про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржена в апеляційному порядку особою, яка звернулася із заявою про роз'яснення судового рішення, та учасниками судового провадження. Аналогічна позиція міститься у постанові колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17 лютого 2022 року у справі № 212/10043/21 (провадження № 51–159км22).

Одним з різновидів *lex specialis* у кримінальному провадженні є пріоритет особливого порядку перед загальним.

Провідною тенденцією розвитку кримінального процесуального законодавства, що відповідає пріоритетним напрямкам сучасної кримінальної процесуальної політики, є диференціація кримінальної процесуальної форми у спосіб утворення особливих порядків кримінального провадження. Як влучно зазначає О. Капліна, мета диференціації – створення оптимальної моделі форми кримінального провадження, яка б за певних особливостей, притаманному конкретному провадженню, сприяла досягненню завдань кримінального провадження, забезпечуючи права та законні інтереси осіб, які беруть у ньому участь (Капліна та ін., 2024, с. 17). Саме гнучкий підхід до унормування порядку здійснення кримінального провадження, що знайшов своє відображення в КПК 2012 року, є співзвучним із оновленням уявленням про саму сутність кримінального процесу як механізму вирішення кримінально-правового конфлікту, відходом від обов'язково пошуку «істини» на користь пошуку альтернативних розумних шляхів балансування приватних

¹ При цьому під час застосування підходу до подолання колізії у законодавстві, що ґрунтується на принципі *lex specialis derogat generali*, у судовій практиці, за загальним правилом, вважається, що: 1) закон як «спеціальний» характеризує такий критерій, як більш детальна регламентація відповідних суспільно-управлінських правовідносин (спрямованість прийняття закону на врегулювання саме цих правовідносин); 2) у випадку існування колізій між спеціальними законами (нормами) слід застосовувати темпоральний підхід; 3) спеціальний (змістовний) критерій подолання колізій має пріоритет над критерієм переваги пізніше прийнятого акта (темпоральний); 4) якщо акти однакової юридичної сили є спеціальними та прийняті в один день, пріоритет має акт, з більшим порядковим реєстраційним номером (прийнятий пізніше протягом доби); 5) якщо акти однакової юридичної сили є спеціальними, але мають різні або протилежні дати прийняття та набрання чинності (введення в дію), то пріоритет має акт, що прийнятий пізніше, але лише у період його чинності (дієвості) (Берназюк, 2022, с. 78).

та публічних інтересів, зокрема, розумного спрощення кримінальної процедури. Так, зокрема, у світлі сучасних орієнтирів кримінальної процесуальної політики у конкретному кримінальному провадженні за наявності необхідних правових умов та підстав пріоритетним перед ординарною процедурою є перехід до целерантного провадження на підставі угоди, «яке є проявом кримінального процесуального поліформізму, що має на меті прискорення кримінального процесу, забезпечення реалізації принципів процесуальної економії та диспозитивності» (Капліна та ін., 2024, с. 25).

Звісно, з урахуванням об'єктивної різності особливих порядків, передбачених чинним законодавством, складно уніфікувати їх переваги стосовно тих чи інших ефектів для кримінального провадження перед ординарними процедурами. Втім саме перехід від ординарної до особливої процедури за наявності для того підстав є доцільним у ракурсі оптимізації зусиль органів кримінальної юстиції (робити те, що потрібно та допустимо саме для конкретної ситуації, аніж виконувати формальний обряд розслідування та судового розгляду).

4) *Визначення елементів процесуальної форми, якими можна «пожертвувати» в екстремальних умовах.* Так, аналіз «воєнних змін», внесених до КПК, свідчить що законодавець у відповідь на виклики, що постали перед системою кримінального судочинства та у ракурсі об'єктивного зміщення балансу інтересів у бік публічних допустив певне спрощення кримінальної процесуальної форми у воєнний час в порівнянні з ординарним правовим режимом, зокрема у спосіб надання переваги дистанційності, технічній фіксації перед паперовою, послаблення темпоральних стандартів процедури, делегування певних повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури.

Аналіз позначеного питання вимагає окремого ґрунтовного аналізу (Глинська, Клепка, 2023). Тут лише вкажімо

на те, що з огляду на ризики несправедливого обмеження прав особи під час кримінальної процедури прискіпливої уваги потребує визначення конкретних критеріїв правомірності «воєнного» спрощення кримінальної процедури. В цьому сенсі слушною видається думка Т. Лоскутова про те, що у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану окрім загальної засади пропорційності, має дотримуватися спеціальна засада пропорційності, що пов'язана з необхідністю урахування гостроти бойової обстановки під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності та забезпечення прав учасників кримінального провадження» чи «співрозмірність між державним інтересом, що посилений «безпековою» складовою, та приватним інтересом (спеціальна засада пропорційності)» (Лоскутов, 2023, с. 526).

До правил визначення ПКП також можна віднести інститут суттєвих порушень закону як засіб балансу між законністю та правовою стабільністю; інститут апеляційних та касаційних фільтрів; правила черговості прийняття процесуальних рішень та вчинення процесуальних дій; правило «уникнення зайвої повторності у кримінальному провадженні» (виводиться з тенденції кримінального процесуального законодавства надання переваги вирішенню правових питань «тут і зараз» перед поверненням на попередні етапи, що допускається лише у виключних випадках) та ін. Безумовно наведені правила (положення) ПКП потребують окремого розгляду, а їх перелік не претендує на вичерпність. Адже під кутом зору переваги одного елементу перед іншим можна проглянути всю кримінальну процесуальну процедуру та відшукати певні закономірності відповідної пріоритетності, втім це буде вже прикладом штучності та уведе нас від істинної мети типологізації ПКП

Також слід зазначити, що за характером критеріїв ПКП може бути *формальною* (що реалізується за унормованими критеріями) та *неформальною* (що реалі-

зується за неунормованими критеріями, втім, як правило в межах, визначених законом).

На завершення типологізації ПКП в залежності від її рівнів слід виділити 2 зрізи: *вертикальний* (пріоритезація в одному кримінальному провадженні чи ПКП в *широкому розумінні цього феномену*) та *горизонтальний* (обумовлене обмеженістю ресурсів органів кримінальної юстиції ранжування вже самих проваджень з точки зору їх пріоритетності (першості) у контексті прийняття в них тих чи інших необхідних рішень та вчинення процесуальних дій). Горизонтальний зріз складає суть ПКП в її *вузькому розумінні* та є фактично майже революційним засобом оптимізації діяльності органів кримінальної юстиції¹. Темпоральний вимір пріоритезації проявляється через систему процесуальних строків: саме строки дисциплінують черговість дій, окреслюють межі «розумного часу» та визначають правові наслідки несвоєчасних рішень. Порушення або надмірне «розтягування» строків стає самостійним ризиком для законності й ефективності провадження і має враховуватися при виборі пріоритетних дій і засобів (Погорецький, 2023, с. 279–293).

Наведені основні теоретичні положення, що характеризують типологію ПКП створюють всі необхідні передумови і можливості для узагальнення, систематизації й аналізу актуальних питань вирішення конкуренцій серед засобів кримінального провадження, рівно як і для що проведення подальшої наукової розвідки з актуальних питань ПКП як в її широкому, так і вузькому розумінні. Причому позначені види ПКП суттєво відрізняються за об'єктом, правилами

та критеріями та потребують проведення окремих наукових розвідок.

Для систематизації подальшого наукового аналізу проблематики ПКП значимо наступне. Вирішення та забезпечення у кримінальному провадженні питань пріоритетності відбувається під час реалізації процесуальної діяльності в межах певним чином структурованого кримінального провадження. Нагадаємо, що кримінальне провадження за своєю суттю є безперервним процесом вчинення процесуальних дій та прийняття й реалізації різноманітних кримінальних процесуальних рішень, котрі є його певними квантами. До цієї радичійної діади вважаємо необхідним додати третій елемент – процедури оскарження процесуальних дій та рішень, котрий має ключове функційне призначення в загальному забезпеченні справедливості у кримінальному провадженні.

Тож саме у контексті зазначених квантів кримінального процесу доцільно проводити більш докладну розвідку актуальних питань вирішення правових конкуренцій у цій царині.

Висновки і перспективи подальших досліджень

В умовах сучасних викликів наукове осмислення та впровадження механізмів пріоритезації у кримінальному провадженні (ПКП) має важливе теоретичне та практичне значення. У спосіб виділення певних видів та рівнів ПКП на підставі конкретних критеріїв пропонується певна типологія ПКП.

З урахуванням характеру об'єкта ПКП (слід розрізняти матеріальну та процедурну ПКП. Матеріальна ПКП передбачає певне ієрархування, ранжування засадничих чи статутних елементів (як то завдан-

¹ Як зазначає М. І. Пашковський, «в умовах обмеженості ресурсів одним із засобів збереження та забезпечення ефективності функціонування системи кримінальної юстиції є визначення пріоритетів (пріоритезація) серед кримінальних проваджень чи їх окремих груп, що впливатиме на завантаженість не лише слідчих, прокурорів, а й на діяльність оперативних підрозділів, слідчих суддів та судів. Водночас пріоритезація проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій у межах окремих кримінальних проваджень фактично давно застосовується у практичній діяльності. Так, черговість (пріоритетність) проведення слідчих та інших процесуальних дій під час досудового розслідування, виходячи з криміналістичної характеристики окремих видів кримінальних правопорушень, визначається в методиках розслідування злочинів, а саме в частині програмування початкового та наступних етапів розслідування кримінальних правопорушень, враховуючи слідчі ситуації» (Пашковський, 2022, с. 80–91).

ня, засади, правовий статус учасників кримінального провадження, нормативні правила доказування та ін.). Суто процедурна ПКП зводиться до певного упорядкування, алгоритмізації порядку здійснення кримінальної процесуальної діяльності: у широкому зрізі – це закономірність побудови всього кримінального провадження, послідовність його стадій, етапів; у вузькому – алгоритмізація порядку вчинення певних процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень.

За суб'єктом слід виділяти 3 рівні ПКП: законодавчий, правозастосовний та судовий. З урахуванням об'єктивності правоутворювальної ролі судової практики (в її вузькому розумінні як певних правоположень (правових позицій) які створюються вищими судовим органом на національному рівні) посилюється її значення як визначального орієнтира щодо тлумачення норм закону та усунення законодавчих прогалин (правозастосовний розсуд в межах не тільки закону, а й судової практики).

За характером унормування пріоритетів ПКП може бути прямою (експліцитною) чи непрямою (імпліцитною). До основних нормативних механізмів чи правил вирішення можливих конкуренцій та конфліктів в царині кримінального провадження змістовного чи суто процедурного характеру можна віднести, зокрема, наступні: встановлення ієрархії

певних елементів кримінальної процесуальної діяльності (ієрархія: охоронюваних законом цінностей, джерел кримінального процесуального законодавства, запобіжних заходів; компетенційна ієрархія, правила відводів); пріоритет (формальний та неформальний) вчинення чи обрання з урахуванням принципу пропорційності найменш інтрузивної процесуальної дії чи заходу процесуального примусу з метою вирішення завдань кримінального провадження; пріоритет спеціальної норми перед загальною, одним з різновидів якого є пріоритет особливого порядку перед загальним; визначення елементів процесуальної форми, якими можна «пожертвувати» в екстремальних умовах тощо.

Науково обґрунтована типологія ПКП є ключовим інструментом для підвищення ефективності кримінального провадження, забезпечення балансу між публічними та приватними інтересами, раціонального розподілу ресурсів органів кримінальної юстиції та адаптації національного законодавства до європейських стандартів. Це дослідження створює міцну основу для подальших наукових розвідок у цій сфері.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Басиста І. В., Дроздов О. М., Глинська Н. В. Визначення підсудності до та після початку судового розгляду: окремі проблеми, зумовлені запровадженням воєнного стану в Україні. *Європейський правничий часопис*. 2025. № 8. С. 143–154.

Берлач А. І. Дискреційні повноваження органів прокуратури як складовий елемент їх адміністративно-правового статусу: зарубіжний досвід. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2023. № 34(73)(3). С. 150–155. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/3_2023.pdf#page=156

Берназюк Я. Застосування принципу *lex specialis* при вирішенні колізій у законодавстві: аналіз судової практики. *Слово Національної школи суддів України*. 2022. № 1–2(38–39). С. 69–82. URL: http://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2022_1_2_38_39/Bernazyk.pdf

Бойко В. В. Загальнотеоретична характеристика спеціальної правової норми та її конкуренції. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2013. № 1(7). С. 1–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_1_7

Вищий спеціалізований Суд України. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження (Лист № 223–559/04–13). 5 квітня 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0558740–13#Text>

Вищий спеціалізований суд України. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (витяг). 7 лютого 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14/print>

Гарницька А. О., Соколовський М. В. Особливості доказової діяльності під час досудового розслідування терористичних кримінальних правопорушень. *Порівняльне аналітичне право*. 2025. № 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328122>

Герилів Д. Ю. Розмежування типології та класифікації держави: проблемні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. № 22(1)(1). С. 19–23.

Глинська Н. В. Правовий аспект запровадження режиму *paperless* в кримінальному провадженні України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2023. № 45. С. 86–96.

Глинська Н. В. Пріоритезація у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, ключові аспекти та виміри. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. № 49. С. 86–100.

Глинська Н. В., Клепка Д. І. Актуальні питання забезпечення ефективності досудового розслідування воєнних злочинів. У: В. А. Журавель, Н. С. Кузнєцова, О. М. Бандурка та ін. (ред.). *Правнична наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану*. Харків: Право, 2023. С. 471–473.

Глинська Н. В., Лобойко Л. М., Марочкін О. І., та ін. *Концептуальні основи побудови сучасного кримінального процесу України: монографія* / за заг. ред. О. Г. Шило. Харків: НДІ ВПЗ ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, 2016. 264 с.

Гюльмагомедов Д. О. Управління результативністю неприбуткових організацій: концептуальний підхід до визначення стратегічних цілей (на прикладі органів досудового розслідування). *Economic Synergy*. 2023. № 1(7). С. 197–208. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-15>

Гюльмагомедов Д. О., Гарафонова О. І. Концептуальна модель емерджентної ефективності на основі «теореми шнурків», як інструмент управління результативністю в органах досудового розслідування. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 4(110). С. 25–30. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/321325>

Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія). Спільний висновок № 588/2010 щодо Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження». 7 жовтня 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a31#Text

Єдність судової практики у вимірі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України: монографія / за заг. ред. О. Г. Шило; НАН України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2023. 352 с.

Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

Кучинська О., Щиголь О. Тенденції розвитку практики Верховного Суду в кримінальних справах: процесуальний аспект. *Слово Національної школи суддів України*. 2024. № 3(48). С. 131–144. URL: <https://www.researchgate.net/publication/387664069>

Лобойко Л. М., Глинська Н. В. Письмове касаційне провадження в кримінальному процесі України. *Право України*. 2018. № 8. С. 139–149.

Лоскутов Т. О. Перспективні напрями розвитку предмета регулювання кримінального процесуального права. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 3. С. 153–157.

Лоскутов Т. О. Правове регулювання засади пропорційності у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 524–529.

Луспенник Д. Завдання Верховного Суду як суду касаційної інстанції. *Судебно-юридическая газета*. 18 грудня 2018 р. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/130875-zavdannya-verkhovnogo-sudu-yak-sudu-kasatsiynoyi-instantsiyi>

Михайленко В. В. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 1(21). С. 1–17. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n1/20mvvzpk.pdf>

Новожилов В. С. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження: до питання про сутність та практичне значення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019. № 26(4). С. 105–129.

Нор В. Т. (ред.) та ін. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 19*. Харків: Право, 2020. 960 с.

Окрема (б) розбіжна думка суддів від 24 лютого 2025 року у справі № 357/10207/21, провадження № 51–4924кмо23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125711137>

Особливі порядки кримінального провадження: підручник / за ред. О. В. Капліної; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2024. 366 с.

Пашковський М. І. Пріоритезація кримінальних проваджень за статтею 438 Кримінального кодексу України: перспективи цифровізації. *Альманах наукових праць НДІ проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса*. Харків: Право, 2022. С. 80–91.

Погорецький М. А. Дискреція у чинному КПК України як один із чинників зловживань. *Правова доктрина – основа формування правової системи держави*: матеріали Міжнар. наук. – практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПРН України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України» (Харків, 20–21 листоп. 2013 р.). Харків: Право, 2013. С. 615–618.

Погорецький М. А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015а. № 3. С. 63–79. https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Pogoretskyi.pdf

Погорецький М. А. Поняття кримінально-процесуальних гарантій. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 2(10). С. 1–23. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14pmaxph.pdf>

Погорецький М. А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015b. № 1. С. 93–103. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/431>

Погорецький М. А., Хотинська-Нор О. З. Угляд судді. Розсуд судді. Судова дискреція. У: *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура*. Харків: Право, 2020. С. 868–869.

Погорецький М. А., Лисаченко Є. І. Допустимість доказів у кримінальному процесуальному праві країн Європейського Союзу та його вплив на кримінальне провадження в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 20–34. URL: [https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_3-4_22_231024_avt%20\(2\)-20-34.pdf](https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_3-4_22_231024_avt%20(2)-20-34.pdf)

Погорецький М. А., Міцкан О. А. Стандарт доказування «обгрунтована підозра» у практиці Європейського суду з прав людини: вплив на вітчизняну правозастосовну практику. *Вісник кримінального судочинства*. 2019а. № 1. С. 37–49. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/165/142>

Погорецький М. А., Міцкан О. А. Стандарт доказування «достатня підстава» у кримінальному процесі України. *Вісник кримінального судочинства*. 2019b. № 3. С. 31–42. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2019_POGORETSKIY_MITSKAN.pdf

Погорецький М. А., Саленко О. В. Забезпечення особи права на ефективну, реальну та практичну правову допомогу в кримінальному провадженні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 180–187. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/29.pdf>

Погорецький М. А. Кримінальний процесуальний кодекс України: реальність та ілюзії (до 10-річчя набуття чинності). *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 1–2. С. 72–90. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/72-90>. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/23>

Погорецький М. А. Застосування новітніх технологій у розслідуванні та доказуванні воєнних злочинів: проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 3–4. С. 84–102. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/84-102>

Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 3 березня 2020 року у справі № 569/6966/16, провадження № 51–4668км19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/8832260>

Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17 липня 2024 року у справі № 199/7836/23, провадження № 51–1003км24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322601>; <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120514036>

Постанова (а) Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 24 лютого 2025 року у справі № 357/10207/21, провадження № 51–4924км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736610>

Скрипник Д. О. Перспективна дія правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні: чи варто запроваджувати? *Правова позиція*. 2022. № 2(35). С. 97–99. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jsrui/handle/123456789/5256>

Скрипник Д. О. Щодо дії в часі правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні: погляди спільноти. *Justtalk*. 9 травня 2024 р. URL: <https://justtalk.com.ua/post/schodo-dii-v-chasi-pravovih-pozitsij-verhovnogo-sudu-v-kriminalnomu-provazhenni-poglyadi-spilnoti>

Уварова О. О. Норми матеріального і процесуального права: функціональне співвідношення. У: *Юридична осінь 2012 року*: зб. тез доп. Харків: НУ «ЮАУ» ім. Ярослава Мудрого, 2012. С. 3–5.

Україна ще на крок наблизилась до стандартів Оцінки ризиків щодо тяжких злочинів та організованої злочинності EUROPOL. EUAM Ukraine. 14 червня 2017 р. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/ukraine-one-step-closer-to-aligning-with-s-methodology-forserious-and-organised-crime-threat-assessments/>

Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.

Shepitko V., Shepitko M., Latysh K., Kapustina M., Demidova E. Artificial intelligence in crime counteraction: From legal regulation to implementation. *Social & Legal Studios*. 2024. № 7(1). P. 135–144.

REFERENCES

- Basysta, I. V., Drozdov, O. M., & Hlynska, N. V. (2025). Determining jurisdiction before and after the start of the trial: Issues caused by martial law in Ukraine. *European Law Journal*, 8, 143–154.
- Berlach, A. I. (2023). Discretionary powers of prosecutorial bodies as part of their administrative and legal status: Foreign experience. *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Legal Sciences*, 34(73)(3), 150–155. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/3_2023/3_2023.pdf#page=156
- Bernaziuk, Ya. (2022). Application of the *lex specialis* principle in resolving conflicts in legislation: Analysis of case law. *Word of the National School of Judges of Ukraine*, 1–2(38–39), 69–82. URL: http://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2022_1_2_38_39/Bernazyk.pdf
- Boiko, V. V. (2013). General theoretical characteristics of the special legal norm and its competition. *Journal of the National University «Ostroh Academy.» Series: Law*, 1(7), 1–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_1_7
- Harnytska, A. O., & Sokolovskyi, M. V. (2025). Features of evidentiary activity during the pre-trial investigation of terrorist criminal offenses. *Comparative Analytical Law*, 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328122>
- Heryliv, D. Yu. (2013). Distinguishing the typology and classification of the state: Problematic issues. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 22(1)(1), 19–23.
- Hlynska, N. V. (2023). The legal aspect of introducing a paperless regime in criminal proceedings in Ukraine. *Issues of Combating Crime*, 45, 86–96.
- Hlynska, N. V. (2025). Prioritization in criminal proceedings: Concept, features, key aspects, and dimensions. *Issues of Combating Crime*, 49, 86–100.
- Hlynska, N. V., & Klepka, D. I. (2023). Current issues of ensuring the effectiveness of the pre-trial investigation of war crimes. In V. A. Zhuravel, N. S. Kuznietsova, & O. M. Bandurka (Eds.), *Legal science and legislation of Ukraine: The European vector of development under martial law* (pp. 471–473). Kharkiv: Pravo.
- Hlynska, N. V., Loboiko, L. M., Marochkin, O. I., et al. (2016). *Conceptual foundations of building a modern criminal procedure of Ukraine: Monograph* (O. H. Shylo, Ed.). Kharkiv: Research Institute for the Study of Crime Problems of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine.
- Hulmagomedov, D. O. (2023). Performance management of non-profit organizations: A conceptual approach to defining strategic goals (using the example of pre-trial investigation bodies). *Economic Synergy*, 1(7), 197–208. <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-15>
- Hulmagomedov, D. O., & Harafonova, O. I. (2024). Conceptual model of emergent efficiency based on the «shoelace theorem» as a tool for managing performance in pre-trial investigation bodies. *Economics, Management and Administration*, 4(110), 25–30. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/321325>
- Kaplina, O. V. (Ed.). (2024). *Special procedures of criminal proceedings: Textbook*. Kharkiv: Pravo.
- Kuchynska, O., & Shchyhol, O. (2024). Trends in the development of Supreme Court practice in criminal cases: Procedural aspect. *Word of the National School of Judges of Ukraine*, 3(48), 131–144. URL: <https://www.researchgate.net/publication/387664069>
- Loboiko, L. M., & Hlynska, N. V. (2018). Written cassation proceedings in the criminal process of Ukraine. *Law of Ukraine*, 8, 139–149.
- Loskutov, T. O. (2016). Prospective directions of the subject matter of regulation of criminal procedural law. *Enterprise, Economy and Law*, 3, 153–157.
- Loskutov, T. O. (2023). Legal regulation of the principle of proportionality in criminal proceedings under martial law. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 524–529.
- Luspenyk, D. (2018, December 18). The tasks of the Supreme Court as a court of cassation instance. *Judicial and Legal Newspaper*. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/130875-zavdannaya-verkhovnogo-suduyak-sudu-kasatsynoyi-instantsiyi>
- Mykhailenko, V. V. (2020). Application of due process as a task of criminal proceedings. *Journal of the National University «Ostroh Academy.» Series: Law*, 1(21), 1–17. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n1/20mvvzpk.pdf>
- Novozhylov, V. S. (2019). Application of due process as a task of criminal proceedings: On the essence and practical significance. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 26(4), 105–129.
- Nor, V. T. (Ed.). (2020). *The Great Ukrainian Legal Encyclopedia* (Vol. 19). Kharkiv: Pravo.
- Pashkovskiy, M. I. (2022). Prioritization of criminal proceedings under Article 438 of the Criminal Code of Ukraine: Prospects for digitalization. *Almanac of Scientific Works of the Research Institute for the Study of Crime Problems named after Academician V. V. Stashys*, 80–91. Kharkiv: Pravo.
- Pohoretskyi, M. A. (2013). Discretion in the current Criminal Procedure Code of Ukraine as one of the factors of abuse. In *Legal Doctrine – the Basis for the Formation of the State’s Legal System: Proceedings of*

the International Scientific and Practical Conference devoted to the 20th Anniversary of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine and the discussion of the five-volume monograph «Legal Doctrine of Ukraine» (Kharkiv, November 20–21, 2013) (pp. 615–618). Kharkiv: Pravo.

Pohoretskyi, M. A. (2014). The concept of criminal-procedural guarantees. *Journal of the National University «Ostroh Academy.» Series: Law*, 2(10), 1–23. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14pmakph.pdf>

Pohoretskyi, M. A. (2015a). A new concept of criminal-procedural evidence. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3, 63–79. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Pogoretskyi.pdf

Pohoretskyi, M. A. (2015b). The beginning of the pre-trial investigation: Certain problematic issues. *Bulletin of Criminal Procedure*, 1, 93–103. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/431>

Pohoretskyi, M. A., & Khotynska-Nor, O. Z. (2020). Judge's insight. Judicial discretion. In V. T. Nor (Ed.), *The Great Ukrainian Legal Encyclopedia: Vol. 19. Criminal Procedure, Judiciary, Prosecution and Advocacy* (pp. 868–869). Kharkiv: Pravo.

Pohoretskyi, M. A., & Lysachenko, Ye. I. (2022). Admissibility of evidence in the criminal procedural law of the European Union and its impact on criminal proceedings in Ukraine. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3–4, 20–34. URL: [https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_3-4_22_231024_avt%20\(2\)-20-34.pdf](https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_3-4_22_231024_avt%20(2)-20-34.pdf)

Pohoretskyi, M. A., & Mitskan, O. A. (2019a). The standard of proof «reasonable suspicion» in the case-law of the European Court of Human Rights: Impact on domestic practice. *Bulletin of Criminal Procedure*, 1, 37–49. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/165/142>

Pohoretskyi, M. A., & Mitskan, O. A. (2019b). The standard of proof «sufficient ground» in criminal proceedings of Ukraine. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3, 31–42. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2019_POGORETSKIY_MITSKAN.pdf

Pohoretskyi, M. A., & Salenko, O. V. (2020). Ensuring the right to effective, real, and practical legal assistance in criminal proceedings in the context of the case-law of the European Court of Human Rights. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence*, 44, 180–187. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/29.pdf>

Pohoretskyi, M. A. (2022). The Criminal Procedure Code of Ukraine: Reality and illusion (to the 10th anniversary of its enactment). *Bulletin of Criminal Procedure*, 1–2, 72–90. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/72-90>

Pohoretskyi, M. A. (2023a). Application of modern technologies in the investigation and proving of war crimes: Problematic issues. *Bulletin of Criminal Procedure*, 3–4, 84–102. <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/84-102>

Pohoretskyi, M. A. (2023b). Time limits in criminal proceedings: Problematic issues. *Pravo.ua*, 4(2), 279–293. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2023-4-2/Pravo_ua_2023_4_2_279.pdf

Shepitko, V., Shepitko, M., Latysh, K., Kapustina, M., & Demidova, E. (2024). Artificial intelligence in crime counteraction: From legal regulation to implementation. *Social & Legal Studies*, 7(1), 135–144.

Skrypnyk, D. O. (2022). The prospective effect of Supreme Court legal positions in criminal proceedings: Should it be introduced? *Legal Position*, 2(35), 97–99. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/5256>

Skrypnyk, D. O. (2024, May 9). On the temporal effect of Supreme Court legal positions in criminal proceedings: Views of the community. *Justtalk*. URL: <https://justtalk.com.ua/post/schodo-dii-v-chasi-pravovih-pozitsij-verhovnogo-sudu-v-kriminalnomu-provazhenni-poglyadi-spilnoti>

Uvarova, O. O. (2012). Material and procedural norms of law: Functional correlation. In *Legal Autumn 2012: Collection of Theses of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Young Scientists and Applicants* (pp. 3–5). Kharkiv: National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine.»

Ukraine one step closer to aligning with EUROPOL's methodology for serious and organized crime threat assessments. (2017, June 14). *EUAM Ukraine*. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/ukraine-one-step-closer-to-aligning-with-s-methodology-for-serious-and-organised-crime-threat-assessments/>

Venice Commission (European Commission for Democracy through Law). (2010, October 7). Joint Opinion No. 588/2010 on the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts Regarding the Prevention of Abuse of the Right to Appeal.» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a31#Text

Vyshchyi Spetsializovanyi Sud Ukrainy [High Specialized Court of Ukraine]. (2013, April 5). On certain issues of exercising judicial control by an investigative judge of the court of first instance over the observance of the rights, freedoms, and interests of persons during the application of measures to ensure criminal proceedings (Letter No. 223–559/0/4–13). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0558740-13#Text>

Vyshchyi Spetsializovanyi Sud Ukrainy [High Specialized Court of Ukraine]. (2014, February 7). Generalization of judicial practice regarding the consideration by the investigating judge of motions to apply measures to ensure criminal proceedings (excerpt). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14/print>

UDC341.13

Hlynska Nataliia Valeriivna – Doctor of Science in Law, Professor,
Head of the Department for Research of
Problems of Criminal Procedure and Judiciary of the
Scientific Research Institute for the Study of
Crime Problems named after Academician V. V. Stashys of the
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Khakiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5835-3798>

Typology of prioritization in criminal proceedings

The article is dedicated to a comprehensive study of the typology of prioritization in criminal proceedings (PCP), which is of particular relevance in the context of full-scale aggression and the immense burden on the criminal justice system. The purpose of the article is to develop the theoretical foundations for the typology of PCP, to identify its key types and their detailed characteristics. Applying a combination of general scientific and special legal methods, including systemic, comparative legal, and formal-logical, the author substantiates the need to distinguish between two main types of prioritization: material and procedural. Material PCP is considered as the ranking of fundamental or statutory elements of the criminal procedure, while procedural PCP is focused on optimizing the algorithmization of the sequence of certain procedural actions and the adoption of procedural decisions. In the context of the typology of PCP by subject, the author emphasizes the need, along with the traditional legislative and law enforcement levels, to distinguish a judicial level of PCP, taking into account the role that the Supreme Court, as the highest judicial body, plays in the overall mechanism of forming priorities in criminal proceedings. The author examines problematic issues in the field of ensuring the unity of judicial practice. The predominantly implicit nature of the normative establishment of priorities in criminal proceedings is proven. The multifaceted nature of the normative means of ranking the elements of the criminal procedure is illustrated, and a number of rules for such ranking are identified. The latter, in particular, include: the establishment of a hierarchy of certain elements of criminal procedural activity (hierarchy: legally protected values of sources of criminal procedural legislation, preventive measures; jurisdictional hierarchy; rules of recusal, which resolve the competition of roles that participants can perform within a single proceeding); the priority (formal and informal) of performing or choosing, taking into account the principle of proportionality, the least intrusive procedural action or measure of procedural coercion in order to solve the tasks of criminal proceedings; the priority of a special norm over a general one, one of the varieties of which is the priority of a special procedure over a general one; the identification of elements of the procedural form that can be «sacrificed» in extreme conditions, etc. It is emphasized that, according to the nature of the criteria, PCP can be formal and informal. In conclusion, for the typology of PCP depending on its levels, the author distinguishes 2 dimensions: vertical (prioritization in one criminal proceeding) and horizontal (ranking of the proceedings themselves in terms of their priority, primacy). It is proven that a scientifically grounded typology of PCP has important theoretical and practical significance for improving the efficiency of criminal proceedings, ensuring a balance between public and private interests, the effective allocation of resources of criminal justice bodies, and for adapting national legislation to European standards. At the same time, further in-depth research into the phenomenon of PCP is needed.

Keywords: criminal proceedings, prioritization, priorities, criminal procedure, procedural economy, effectiveness of criminal procedural activity, unity of judicial practice.